

Lezen in het vmbo, illusie of optie?

Het leesbevorderingsproject Bazar, speciaal ontwikkeld voor het vmbo, begint zijn vruchten af te werpen, aan het begin van dit jaar werden twee studiedagen gewijd aan 'lezen in het vmbo' en eind maart werd de Zeeuwse Bibliotheek onderscheiden voor de invoering van Bazar in Zeeland.

Er is iets aan de hand op het vmbo. Nu niet de insteek van de praktijk van de scholen, maar een geluid uit een andere hoek, die van de openbare bibliotheek. Wat is er mogelijk en wat niet? Margriet Veeneman, een van de sprekers op twee studiedagen dit voorjaar over lezen in het vmbo, en een van de initiatiefnemers van www.fictiedossiervmbo.nl, gaat nader in op deze materie.

Margriet Veeneman

Vragen uit de praktijk

Herhaaldelijk worden de medewerkers van de Openbare Bibliotheek Deventer benaderd met vragen van docenten naar actuele leeslijsten voor vmbo-scholieren. Van collega's uit andere steden en regio's weten we dat het beslist geen typisch IJsselland-probleem is. Zeker scholen die met Bazar werken, het leesbevorderingsprogramma voor het vmbo, blijken in toenemende mate behoefte te hebben aan informatie en overzicht op het gebied van (jeugd)boeken voor deze doelgroep. Docenten hebben vaak geen of onvoldoende tijd om het aanbod bij te houden en de meeste leerlingen zijn in eerste instantie meer geïnteresseerd in de dikte van een boek dan in de inhoud. Een lijst met alleen titels en auteurs geeft weliswaar antwoord op de gestelde vraag, maar biedt noch docenten, noch leerlingen inzicht en overzicht.

De tweede aanleiding voor het ontwikkelen van www.fictiedossiervmbo.nl is de recente verandering in het fictieonderwijs. Behalve voor romans kunnen vmbo-leerlingen er nu ook voor kiezen om zeven andere vormen van fictie op te nemen in hun fictiedossier: poëzie, theater, cabaret, film, dagboeken, strips en korte verhalen. Dit betekent voor zowel de bibliotheeksector als het onderwijs nog meer terreinen die om informatie en overzicht vragen. Vanuit het netwerk Samenhang en Kwaliteit van de Overijsselse bibliotheken is gestart met de website die sinds 2001 online is. De uitgangspunten waren even duidelijk als eenvoudig: begonnen werd met het verzamelen van informatie over alle vormen van fictie. Daarna kwam het selectiemoment; alleen de titels die relevant waren voor vmbo-scholieren in het derde en vierde leerjaar bleven staan. De derde stap was het presenteren van deze titels, met achtergrond-

informatie, in een actueel, aantrekkelijk en overzichtelijk internetprogramma.

Criteria

Er is lang gesproken over de criteria. Immers: van bovenaf zijn voor het vmbo-onderwijs geen vastomlijnde eisen voor 'getolereerde' fictiewerken bekendgemaakt. In principe mogen leerlingen alles lezen, bekijken en beluisteren, zolang het geen racistische of pornografische fictie betreft. Dat betekent niet dat sommige docenten geen expliciete eisen stellen. Vaak heeft dat te maken met de eigen (on)bekendheid met bepaalde fictiewerken, of met een specifieke opvatting over fictieonderwijs. Bij het selecteren van titels is de leef- en belevingswereld van de vmbo-scholieren het belangrijkste uitgangspunt. Een film over de Marokkaanse of Turkse gemeenschap zal eerder aanspreken dan een vergelijkbaar verhaal over de Eskimo's of de Zoutmannen in Tibet. Wanneer een populaire acteur als Brad Pitt evenwel de hoofdrol vertolkt in een film over Tibet is zo'n verhaal voor hen wel weer aantrekkelijk. Een tweede criterium om tegemoet te komen aan de individuele verschillen tussen leerlingen is de niveau-aanduiding met sterren: * makkelijk, ** gemiddeld en *** moeilijk. Docenten en leerlingen kunnen aan de hand daarvan samen bepalen welke titels voor de betreffende leerling in aanmerking komen. Het aantal sterren zegt zowel iets over de inhoud als over

de vorm van een fictiewerk. Zo krijgt een dikke roman met eenvoudige inhoud twee of drie sterren, terwijl een zeer kort verhaal met een meer complexe inhoud ook drie sterren krijgt. Als derde punt voor het inrichten van de website – en dit vooral om het programma zo aantrekkelijk en overzichtelijk mogelijk te houden – verschijnen er nooit meer dan vijf titels tegelijk op het scherm. Afhankelijk van het aanbod zijn bij verschillende fictiewerken en thema's meer titels opgenomen en bij andere minder. In sommige gevallen heeft de redactie nog geen geschikte titels kunnen vinden.

Bronnen

De redactie van www.fictiedossiervmbo.nl put voor de selectie van relevante titels uit een aantal standaard-bronnen, zoals bijvoorbeeld de catalogi en collecties van openbare bibliotheken, fictiemethodes voor het vmbo, *Boek & Jeugd* 12+ van NBD/Biblion, de titel van de Jonge Jury, het tijdschrift *Jeugdliteratuur in de basisvorming* van NBD/Biblion, het aanbod van een stripspeciaalzaak, de films in de *Moviezone*-programmering voor jongeren van vijftien tot vijfentwintig jaar, de *Klassefilm* van het Nederlands Instituut voor Filmeducatie, het aanbod van een kwaliteitsvideotheek, de Kunstklapper Voortgezet Onderwijs van Kunst en Cultuur Overijssel, de regionale schouwburg- en theaterprogramma's, de mailings van jeugdtheatergezelschappen en de site www.ongebonden.nl. Daarnaast leveren de dagelijkse informatiekkanalen – kranten, televisie, tijdschriften, internet en mondelinge overlevering – permanente aanvoer van fictiedossier-materiaal.

Doordat www.fictiedossiervmbo.nl toegankelijk is via internet kunnen leerlingen, docenten, bibliothecarissen

en andere belangstellenden het programma zowel thuis, als op school of in de bibliotheek raadplegen. Los van de plaats is het programma op verschillende manieren te gebruiken, als algemene informatiebron voor (vmbo-)scholieren, die een aantrekkelijk en actueel boek, film of ander fictiewerk over een bepaald thema zoeken, bibliothecarissen en docenten die op zoek zijn naar een (al of niet thematisch) overzicht van actuele fictiewerken voor de betreffende doelgroep en iedereen die achtergrondinformatie over een van de opgenomen titels zoekt.

De site is een specifieke informatiebron bij het samenstellen van het fictiedossier in de bovenbouw van het vmbo. Leerlingen kiezen titels uit het bestand van www.fictiedossiervmbo.nl en verwerken hun lees-, luister- en kijkervaringen met behulp van de achtergrondinformatie die het programma biedt.

Verder is de site handig ter oriëntatie van theater-, cabaret- en filmvoorstellingen voor het vak CKV-1 in het vmbo.

De site in de praktijk

Het fictiedossier is dan nu wel wettelijk verplicht en aan bepaalde eisen moet worden voldaan, maar de concrete invulling verschilt erg per school en zelfs per docent. Daarom is het belangrijk vooraf vast te stellen hoe de leerlingen en de docenten met het fictiedossier omgaan. Een aantal vragen kan hierbij als hulpmiddel dienen, bijvoorbeeld: Wordt er vooral klassikaal of individueel gewerkt? En hoe vrij zijn leerlingen in hun keuze van titels? Is de lesmethode richtinggevend voor de invulling van het fictiedossier? Zo ja, om welke methode gaat het? En bevat deze methode actuele en aantrekkelijke titels? Is er sprake van een thematische aanpak? En tenslotte: geeft de docent de leerlingen gerichte opdrachten?

De antwoorden op deze vragen bieden aanknopingspunten om www.fictiedossiervmbo.nl te doen aansluiten bij de onderwijspraktijk van de betreffende school, docent en leerling.

Voor verdere verdieping in het fictiedossier biedt de handleiding *Fictiewijzer* van Hannie Humme een didactisch voorbeeldmodel.

Margriet Veeneman is werkzaam als consulent cultuur in de Openbare Bibliotheek Deventer en werkt daar sinds 1998 intensief samen met scholen voor vmbo. Zij ontwikkelde met collega's uit Deventer en Nijverdal www.fictiedossiervmbo.nl. ■

Meer informatie

Voor meer artikelen over Bazar en lezen in het vmbo kunt u ook terecht in eerder verschenen nummers van *Tsjip/Letteren*, namelijk: 13-2 (p. 13-17, p. 18-20), 12-1 (p. 30-34), 11-2 (p. 18-23, p. 52-53 en 54-55).